

Opponent's review of the dissertation

***Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance for its New Equilibrium* by student Lukáš Lev Červinka**

The dissertation *Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance for its New Equilibrium* by PhD student Lukáš Lev Červinka represents a theoretically and methodologically ambitious project focused on one of the classic topics of constitutional and political theory, namely the relationship of collective identity not only to the legitimacy of the constitutional system in general, but also to mobilization strategies in democratic societies. It is therefore not surprising that populist parties and movements are at the centre of the candidate's both critical and comparative analysis because the author had the unique opportunity to compare populist politics, its development and differences in the Czech Republic and Italy during his studies.

The author has divided the study into four parts. The first part explains his theoretical approach and conceptual apparatus, the second and third parts contain an analysis of the Czech and Italian constitutional systems, and the fourth part then compares and synthesizes the findings on populist parties operating in these systems. The conclusion is generally summarizing.

.....

Concerning the theoretical background, the author set himself a very difficult task, namely to grasp the whole topic within the framework of general system theory and, at the same time, as a topic of constitutional politics focused on the problem of the formation and functioning of identities within a constitutionally democratic and politically and value pluralistic state and society. In the flood of contemporary literature dealing with the problem of populism from various sides and perspectives, this is an original solution that deserves

appraisal. Familiarity with the literature of purely constitutional law and system theory is very good and allows the author to clearly formulate the basic thematic areas and argumentative premises.

The division of the problem of identity into "constitutional" and "popular" is based on the systemic differentiation of law and politics, just as the distinction between the state and the people as two different organizational systems follows directly from Luhmann's distinction between three different systems - functional, organizational and interactional. This theoretical premise is further emphasized at the end of the introductory section, in which the author describes the structural coupling and mutual irritations between constitutional and popular identities.

Furthermore, it should be emphasized that the author does not work with Luhmann's theory of autopoietic systems dogmatically, but instrumentally. This is evidenced by the elaboration of the concept of the people as an organizational system which is significantly different from the system theoretical concept of the people as internally constituted by the structural coupling of law and politics. The author, rather, analyses the people and its collective identity as an organization in its own right, and not as a mere semantic construct of modern constitutional and democratic politics.

The problem of political and constitutional identity is subsequently interpreted in three different ways, namely as a set of personal, procedural and value integration. On this grid, the author analyses and compares the differences between constitutional and popular identity in the context of the general systems of law and politics as well as populist parties and movements in the two analysed countries. The author draws on the concept of democracy as a political system based on the principle of pluralism, which, however, paradoxically relates to the very notion of what democracy is and what value is placed on it by those who live in such a system.

Although democracy as a system of government may have clear procedural rules, the plurality of ideas of what democracy is, and their difference in time and space, show the difference in one important feature of democratic discourse, namely, the protest against what different movements and parties label "the establishment". This position formulated in the introductory section is crucial to understanding the following two sections devoted to in-depth analyses of precisely what is often referred to in populist discourse as "the establishment", "the system" or "elitism", against which the masses, whether popular or

national or other, are supposed to be mobilised, whose politics of protest represent, at a semantic level, the popular will and with it "popular identity", which is one of the central themes of the whole study.

The author is aware of the pitfalls of these classification schemes, the conceptual distinctions and the problems associated with categorizing the people themselves as a specific social organization. This is probably the reason why the sections on the Czech and Italian constitutional systems are very detailed, descriptive and explanatory, so that the reader is left in no doubt that the rule of law and the rule of the people are not only the two basic cornerstones of modern constitutional democracy, but also systems that function as connected vessels in which majority and minority decision-making operates on both procedural and value-integrating levels.

The rule of law and the rule of the people as general principles are transformed into organizational systems of the state and the people. Although this poses an argumentative problem, the author defines the people as an organizational system precisely because the parties labelled as "anti-establishment" also use constitutional democratic procedures such as legislative proposals and other activities ranging from referenda calls to the judicialization of politics through various lawsuits.

Another significant strength of the present work is that its author successfully avoids the simplistic contrast between constitutionalism and populism that has literally flooded the constitutional law and political science literature over the last three decades. Instead, he draws on Blokker's conception of constitutional populism as a democratic and mobilizing element of the constitutional state that often does not unite in opposition but instead reduces the democratic deficits of liberal constitutionalism.

According to this argument, which deserves to be further highlighted and clarified in the second and third parts, populist movements appear as democratic alternatives and not necessarily as mere threats. This is demonstrated, for example, by pan-European movements and various democratic initiatives at the local, regional, national and European level. If democracy suffers from a desire for finality, populism, on the other hand, emphasises its procedural decision-making and mobilising aspects, and with them the value-pluralist integration mechanisms that liberal anti-majoritarian elements in constitutional processes often suppress, seeing constitutional democracy primarily as a hierarchical unity of principles.

Another argumentative scheme, which is very interesting but not sufficiently elaborated, is the comparison of the "establishment/anti-establishment" distinction to Mannheim's classic distinction between ideology and utopia. In these sections, the author approaches classical sociological theory, in which ideology describes the unity of a system where, in fact, none exists, while utopia delegitimizes these ideological claims to unity by offering alternative values and solutions.

The very notion of populism as a utopian alternative to constitutional procedures and identities is an interesting and important idea, especially in relation to how the author defines constitutional democracy as a system conditioned by value pluralism. How do these values complement each other? What do conflicts between them mean and what do they lead to? And how do these constitutional utopias, mediated by populist mobilizations, eventually find their way into constitutional procedures and interactions?

These are all questions to which the extensive sections devoted to describing the Czech and Italian constitutional systems provide only partial answers. Given the scope of the thesis, this result is understandable, but even so, this fundamental and supporting argument would have deserved closer attention in the final section itself. Blokker's duality of prosaic and imaginative politics, in which the constitutional democratic status quo itself becomes the subject of democratic contestation and debate, could have served the author as an important line of argument in this regard.

Equally important is the comparative analysis in the fourth part, in which the author contrasts the Czech constitutional principle of the rule of law as a source of depoliticization to the Italian post-war experience, in which the rule of law reduces the over-politicized constitutional system. Function is the same, purpose is the opposite! This in itself constitutes an argument that is unfortunately only sketched in the fourth part, but which deserves a deeper elaboration, not only because it is a classic theme, but precisely because of the diversity of constitutional and political cultures and historical experiences in the two countries analysed.

.....

Despite the critical reservations cited above, which the author should comment on in the oral defence, I would like to highlight the high quality of the dissertation not only on a general

theoretical level, but also in terms of interdisciplinary studies of constitutional systems and the narrower concept of comparative constitutionalism. I therefore recommend the dissertation *Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance for its New Equilibrium* by Lukáš Lev Červinka for approval and acceptance as a doctoral thesis.

Cardiff, 11 February 2024.

Prof. JUDr. Jiří Přibáň, DrSc.

Oponentský posudek na dizertační práci ***Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance*** ***for its New Equilibrium*** studenta Lukáše Lva Červinky

Dizertační práce *Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance for its New Equilibrium* doktoranda Lukáše Lva Červinky představuje teoreticky i metodologicky ambiciózní projekt zaměřený na jedno z klasických témat ústavní a politické teorie, totiž na vztah kolektivní identity nejen k legitimitě ústavního systému obecně, ale současně i k mobilizačním strategiím v demokratických společnostech. Nepřekapuje proto, že v centru doktorandovy analýzy jsou populistické strany a hnutí, kterým je věnována kriticky i komparativně analytická část, protože autor měl jedinečnou možnost během svých studií srovnávat populistickou politiku, její vývoj a odlišnosti v České republice a Itálii.

Autor rozdělil studii do čtyř základních částí. První část objasňuje svůj teoretický postup a pojmový aparát, druhá a třetí část obsahují analýzu českého a italského ústavního systému a čtvrtá část poté porovnává a syntetizuje poznatky o populistických stranách operujících v těchto systémech. Závěr má obecně shrnující charakter.

.....

Pokud jde o teoretická východiska, autor si stanovil velmi obtížný úkol, totiž uchopit celé téma v rámci obecné systémové teorie a současně jako téma ústavní politiky zaměřené na problém utváření a fungování identit v rámci ústavně demokratického a politicky i hodnotově pluralitního státu a společnosti. V záplavě současné literatury věnující se problému populismu z nejrůznějších stran a úhlů pohledu jde o originální řešení, které si samo o sobě zasluhuje pozitivní uznání. Obeznamenost s literaturou ryze ústavněprávní i systémově teoretickou je široká a umožňuje autorovi zformulovat základní tematické okruhy a argumentační východiska jasně a přehledně.

Rozdělení problému identity na „ústavní“ a „lidovou“ vychází ze systémové diferenciaci práva a politiky a zrovna tak distinkce státu a lidu jako dvou různých organizačních systémů navazuje bezprostředně na Luhmannovo rozlišení třech různých systémů – funkcionálních,

organizačních a interakčních. Toto teoretické východisko je navíc zdůrazněno v závěru úvodní části, ve které autor popisuje strukturální zdvojení a vzájemné iritace mezi ústavní a lidovou identitou.

Současně je třeba zdůraznit, že autor nepracuje s Luhmannovou teorií autopoietických systémů dogmaticky, ale velmi volně, což dokládá i samo pojetí lidu jako organizačního systému, a ne pojmu vnitřně ustaveného strukturálním zdvojením práva a politiky, tedy ústavním státem jako organizací, ve které k takovému zdvojení dochází. Autor si naopak ponechává volné ruce pro analýzu lidu a jeho identity jako svébytné organizace, a ne pouhého sémantického konstrukt moderní ústavní a demokratické politiky.

Problém politické a ústavní identity je následně vyložen ve třech různých rovinách, totiž jako souběh osobní, procedurální a hodnotové integrace. Na této mřížce autor analyzuje a srovnává rozdíly mezi ústavní a lidovou identitou, a to v kontextu obecných systémů práva a politiky i populistických stran a hnutí v obou popisovaných zemích. Autor přitom vychází z pojetí demokracie jako politiky založené na principu pluralismu, který se ovšem paradoxně týká samotného pojetí toho, co je demokracie a jakou hodnotu jí přiřazují ti, kdo v takovém politickém systému žijí.

Ačkoli demokracie jako systém vlády může mít jasná procedurální pravidla, pluralita představ o tom, co demokracie je, a jejich rozdíl v čase a prostoru, ukazují rozdíl v jednom důležitém rysu demokratické diskuze, totiž v protestu proti tomu, co různá hnutí a strany označují jako „establishment“. Tato teze v úvodní části je klíčová k pochopení následujících dvou částí věnovaných důkladným analýzám právě toho, co se často v populistickém diskurzu označuje jako „establishment“, „systém“ nebo „elitářství“, proti kterému se mají mobilizovat masy, ať už lidové, nebo národní či jakékoli jiné, které svou politikou protestu na sémantické rovině reprezentují lidovou vůli a s ní i „lidovou identitu“, která je jedním z ústředních témat celé studie.

Autor studie si dobře uvědomuje úskalí těchto klasifikačních schémat, konceptuálních distinkcí a problémů spojených s kategorizací samotného lidu jako specifické sociální organizace. Nejspíš také proto jsou části věnované českému a italskému ústavnímu systému velmi podrobné, popisné a vysvětlující tak, aby čtenář nebyl na pochybách, že vláda práva a vláda lidu jsou nejen dva základní stavební prvky moderní ústavní demokracie, ale současně systémy fungující jako spojené nádoby, ve kterých většinové a menšinové rozhodování funguje v procedurální i hodnotově integrační rovině.

Vláda práva a vláda lidu jako obecné principy se proměňují do organizačních systémů státu a lidu, což sice představuje argumentační problém, ale lid jako organizační systém autor definuje právě prostřednictvím toho, jak strany označované za „protisystémové“ (v angličtině „anti-establishment“) samy sebe nejen formují a popisují, ale také jak vstupují do ústavně demokratických procedur, především legislativními návrhy, ale i dalšími aktivitami počínaje voláním po referendech a ústavních změnách a konče judicializací politiky prostřednictvím různých žalob.

Další významná přednost předkládané práce spočívá v tom, že její autor se úspěšně vyhýbá zjednodušujícímu protikladu mezi konstitucionalismem a populismem, který doslova zaplavil ústavněprávní a politologickou literaturu v posledních třech desetiletích. Naopak vychází z Blokkerovy koncepce ústavního populismu jako demokratického a mobilizačního prvku ústavního státu, který často nespojí v opozici, ale naopak snižuje demokratické deficity liberálního konstitucionalismu.

V této argumentační rovině, která by si zasloužila další zvýraznění a projasnění v druhé i třetí části, se populistická hnutí ukazují jako demokratické alternativy, a ne nutně jako hrozby, jak ukazují například panevropská hnutí a nejrůznější demokratické iniciativy na lokální, regionální, státní i evropské úrovni. Jestliže demokracie trpí touhou po finalitě, populismus naopak zdůrazňuje její procedurálně rozhodovací i mobilizační aspekty a s nimi i hodnotově pluralitní integrační mechanismy, které liberální anti-většinové prvky v ústavních procesech často naopak potlačují, když ústavní demokracii vnímají především jako hierarchickou jednotu principů.

Další argumentační schéma, které je samo o sobě velmi zajímavé, ale není dostatečně rozpracované, představuje přirovnání duality „systém/anti-systém“ (v anglickém originále „establishment/anti-establishment“) k Mannheimově klasickému rozdílu mezi ideologií a utopií. V těchto pasážích se autor blíží klasické sociologické teorii, ve které ideologie popisuje jednotu systému tam, kde ve skutečnosti, žádná neexistuje, zatímco utopie delegitimizuje tyto ideologické nároky na jednotu nabídkou alternativních hodnot a řešení.

Samo pojetí populismu jako utopické alternativy ústavněprávním procedurám a identitám představuje zajímavou a důležitou myšlenku, obzvlášť ve vztahu k tomu, jak autor definuje ústavní demokracii coby systém podmíněný hodnotovou pluralitou. Jak se tyto hodnoty navzájem doplňují? Co znamenají konflikty mezi nimi a k čemu vedou? A jako se tyto ústavní

utopie zprostředkované populistickými mobilizacemi nakonec dostávají do ústavních procedur a interakcí?

To vše jsou otázky, na které obsáhlé části věnované popisu českého a italského ústavního systému dávají pouze částečné a fragmentární odpovědi. Při rozsahu práce je tento výsledek pochopitelný, ale i tak by si tento zásadní a nosný argument zasloužil bližší pozornost i v samotné závěrečné části, a Blokkerova dualita prozaických a imaginativních politik, ve které se ústavně demokratický status quo sám stává předmětem demokratického sporu a diskuze, by v tomto ohledu autorovi mohla posloužit jako důležitá argumentační linie.

Stejně tak důležitá je komparativní analýza ve čtvrté části, ve které autor dává do kontrastu český ústavní princip vlády práva jako zdroj depolitizace a italskou poválečnou zkušenost, ve které vláda práva naopak redukuje přepolitizovaný ústavní systém. Funkce stejná, účel opačný! To samo o sobě představuje argument, který je ve čtvrté části bohužel pouze načrtnutý, ale zasloužil by si hlubší rozpracování nejen proto, že se jedná o klasické téma, ale právě vzhledem k rozmanitostem ústavních a politických kultur i historických zkušeností v obou analyzovaných zemích.

.....

Navzdory výše citovaným kritickým výhradám, k nimž by se autor měl vyjádřit při ústní obhajobě, zdůrazňuji vysokou kvalitu předkládané dizertační práce nejen na obecné teoretické rovině, ale také z hlediska interdisciplinárních studií ústavních systémů i užšího pojetí ústavní komparatistiky. Dizertaci *Anti-establishment Parties Threat to Democracy or Chance for its New Equilibrium* Lukáše Lva Červinky proto doporučuji ke schválení a přijetí jako doktorské práce.

V Cardiffu, 11. února 2024

Prof. JUDr. Jiří Přibáň, DrSc.

